

ALTE DOUĂ ROMÂNII

I. Despre partidele noi. Reîntemeierea democrației

USR, Demos și PLUS au destule diferențe între ele. Pe alocuri, diferențele pot fi chiar semnificative. Cu toate acestea, cele trei partide au ceva fundamental în comun, ceva ce le pune într-o clasă aparte și le diferențiază radical de partidele vechi.

Doctrina politică a fiecăruia din aceste 3 partide e centrată pe drepturile omului: pe apărarea lor, pe promovarea lor, pe extinderea lor.

Viziunea comună a partidelor la care mă refer aici e cea a unei societăți românești unite într-o comunitate nu prin etnie sau tradiție sau limbă, ci prin respectarea drepturilor omului.

Fiecare din cele patru încearcă să construiască o astfel de societate în moduri diferite, punând accente diferite și elaborând tactici și strategii diferite. Dar viziunea le e comună, la fel ca și credința privind centralitatea drepturilor omului.

Asta e ce le face să fie radical diferite de partidele de la noi de până acum.

Practic, cele trei partide încearcă să dea un răspuns fundamental diferit de cel de până la ele la întrebarea „ce înseamnă să fii român?”.

De la Unirea Principatelor și până acum, răspunsul la întrebarea asta a fost, indiferent de partidele în cauză și de regimul politic, același. A fi român, din perspectiva asta, însemna să fii etnic român (și, eventual, creștin ortodox – dar asta nu era o condiție obligatorie pentru toate partidele).

România a fost gândită ca un stat etnic, eventual multi-etnic – dar, chiar și așa, controlat de etnia majoritară. Legătura care forma națiunea era etnia.

Spre deosebire de răspunsul tradițional, cele trei partide vin, pentru prima oară în istoria noastră, cu un răspuns nou. Pentru ele, națiunea e formată din toți cetățenii care trăiesc pe teritoriul unui stat (în cazul nostru, pe teritoriul statului român). Acești cetățeni sunt înzestrați cu drepturi, pe care statul le recunoaște și se obligă să le respecte. În plus, drepturile sunt aceleași pentru toți.

Ce îi unește pe toți acești cetățeni într-o comunitate națională e tocmai statul care le recunoaște și le garantează drepturile indiferent de diferențele dintre ei. Cu alte cuvinte, unitatea e dată de cetățenie, nu de etnie sau de altceva.

Asta e exact viziunea pe care se întemeiază statele democratice avansate de azi. Ești român dacă ești cetățean român. Iar dacă ești cetățean român, statul român se angajează să îți respecte drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale cu care ești înzestrat și pe care ți le recunoaște.

Viziunea asta a unei societăți centrate pe drepturi și libertăți e fundamental legată de democrația politică, fiindcă doar într-o democrație ea devine posibilă. În orice alt regim

politic, comunitatea politică (națiunea) nu mai poate fi fondată pe drepturi și libertăți, ci pe altceva (pe etnie, pe clasă socială etc.).

La toate celelalte partide politice de la noi, drepturile omului nu formează centrul doctrinei. Nu că pentru partidele vechi drepturile omului n-ar fi importante, doar că ele nu formează centrul doctrinei, așa cum se întâmplă la USR, la Demos și la PLUS.

Asta face, repet, ca toate cele 3 partide să fie fundamental diferite de cele de dinaintea lor. Iar asta s-a văzut cel mai clar la referendumul privind amendarea Constituției. Doar ele l-au boicotat activ, invocând ca argument drepturile omului. Toate celelalte fie l-au sprijinit, fie au lăsat membrilor lor dreptul la liberă alegere – ambele opțiuni sugerând limpede o viziune majoritaristă cu privire la democrație, una prin care drepturile omului sunt recunoscute sau nu prin vot majoritar, nu prin obligație constituțională.

USR, Demos și PLUS au fost singurele partide de la noi convinse că drepturile omului și egalitatea în drepturi nu se votează – și prin asta au venit cu o altă înțelegere a democrației decât cea curentă la noi.

Potrivit acestei înțelegeri, democrația înseamnă în primul rând respectarea drepturilor omului și a egalității în drepturi între cetățeni. Aceste drepturi formează cadrul în interiorul căruia se exprimă majorități temporare – dar aceste majorități nu au dreptul de a se exprima cu privire la cadrul însuși decât atunci când aleg între democrație și alt regim politic. Odată alegerea făcută în favoarea democrației, cadrul format de drepturile omului nu mai poate fi pus în discuție – decât, eventual, la o nouă alegere între democrație și alt regim politic.

Diferența dintre cele două viziuni cu privire la democrație – cea majoritaristă absolută și cea majoritaristă limitată de respectul față de centralitatea drepturilor omului, ca și diferența dintre cele două viziuni cu privire la națiune – viziunea etnocentrică, respectiv viziunea civică – exprimă diferența dintre partidele vechi și cele 3 partide noi.

USR, Demos și PLUS nu sunt noi doar în sensul că au fost înființate recent, ci în primul rând în sensul că ele propun ceva fundamental nou: o schimbare istorică în felul în care înțelegem națiunea și democrația.

Iar bătaia politică, socială și culturală a următoarelor câteva cicluri electorale va fi caracterizată tocmai de conflictul dintre cele două viziuni.

Avem o Românie veche, reprezentată de partidele care apără vechea viziune despre națiune și democrație, și o Românie nouă, care susține o nouă viziune și care e reprezentată de USR, de Demos și de PLUS.

II. Diferența specifică

Dacă noua viziune despre democrație e genul proxim al USR, Demos și PLUS, e nevoie de precizat și diferențele specifice, altfel publicului îi va fi neclar de ce e nevoie de trei partide diferite din moment ce toate trei susțin aceeași viziune.

Între Demos și PLUS publicul nu face confuzii, întrucât îl plasează pe unul la stânga și pe celălalt la dreapta. Confuzia apare în cazul PLUS și USR, fiindcă amândouă sunt percepute ca partide de dreapta și atunci e neclar de ce există două partide pe nișa asta.

Din perspectiva asta, PLUS trebuie să facă eforturi de a-și crea o identitate specifică, alta decât „partidul lui Cioloș”.

Din punctul meu de vedere, PLUS ar trebui să își definească o identitate de partid liberal. De altfel, liberalismul rezultă fără echivoc din documentele de până acum ale partidului (în primul rând din manifest și din codul etic).

Potrivit documentelor lui fondatoare, PLUS este:

– un partid liberal din punct de vedere politic: un partid care susține democrația liberală, separarea puterilor și domnia legii;

– un partid liberal din punct de vedere economic: un partid care susține politici pro-market (nu pro-business) și care înțelege nevoia unei infrastructuri sociale care să susțină piața;

– un partid liberal din punct de vedere social: un partid care militează pentru respectarea drepturilor tuturor, în primul rând dreptul minorităților de orice fel și al grupurilor vulnerabile; în același timp, un partid care are ca imperativ modernizarea socială – destructurarea modelului premodern de conviețuire socială (pentru care, de exemplu, corupția e o virtute: ajutorarea membrilor clanului) și înlocuirea lui cu un model social modern specific societăților deschise (pentru care corupția și traficul de influență sunt vicii);

– un partid liberal din punct de vedere civic: un partid care militează pentru redefinirea civică a națiunii române, în răspăr cu definiția etnicistă (care e definiția tradițională la noi) și pentru o cetățenie activă;

– un partid liberal din punct de vedere cultural: un partid care cultivă toleranța, generozitatea, civilitatea și celelalte valori liberale.

Pe scurt, PLUS e, potrivit propriilor lui documente și potrivit deciziilor și acțiunilor de până acum, un partid integral liberal, așa cum e astăzi liberalismul în democrațiile avansate.

Prin contrast, USR e un partid eclectic. Din punct de vedere politic, el pare să favorizeze mai degrabă tehnocrația decât democrația. Din punct de vedere economic, e un partid pro-business, nu pro-market, deci susținător mai degrabă al conservatorismului economic, după modelul republicanilor americani. Din punct de vedere social e un partid liberal, din punct de vedere civic pare tot liberal,

iar din punct de vedere cultural pare fie întrucâtva conservator, fie agnostic (în sensul de a nu promova valori culturale specifice).

Avem astfel Demos – un partid social-democrat, uneori cu nuanțe radicale, alteori cu nuanțe liberale; USR – un partid eclectic, în general de centru-dreapta, dar fără o ideologie unitară; și PLUS – un partid liberal care, în consecință ocupă toată zona de la centru-stânga, la centru, până la centru-dreapta (prin politicile pro-market).

Mai simplu spus: la stânga avem Demos, la dreapta avem USR și la centru avem PLUS.

III. Taberele. Concluzii

Avem, pe de o parte, tabăra celor care definesc etnic națiunea și care, în măsura în care acceptă democrația, o acceptă doar în forma majoritarismului absolut (potrivit căreia majoritatea decide cu privire la orice, inclusiv cu privire la recunoașterea sau la respectarea drepturilor omului).

Avem, pe de altă parte, tabăra celor care definesc civic națiunea și care susțin democrația în forma majoritarismului relativ (potrivit căreia drepturile omului nu se votează).

Deosebirea dintre taberele astea nu e cea dintre dreapta și stânga – toate partidele mainstream din occident, de la stânga la dreapta, susțin viziunea unei națiuni civice și a majoritarismului relativ.

Clivajul nu e nici între religioși și atei, pe care îi regăsim în ambele tabere. De exemplu, există destule persoane profund religioase care își doresc totuși ca interacțiunile din spațiul public să fie de tip secular, nu de tip religios.

În fine, conflictul dintre cele două tabere nu-i separă pe conservatori de progresiști. CDU, partidul Angelei Merkel, de exemplu, susține viziunea națiunii civice și a majoritarismului relativ, dar nu poate fi considerat (și nici nu se consideră el însuși) un partid progresist – cel puțin nu în sensul în care termenul „progresist” e folosit astăzi de stânga radicală.

Pe scurt, clivajul între cele două tabere de la noi rupe clivajele tradiționale. Avem stânga și dreapta, atei și religioși, conservatori și progresiști în ambele tabere.

E clivajul dintre localiști, cei care vor ca societatea românească să se dezvolte în cadrele deja date de la unioniști încoace – și, în lipsa unui termen mai bun, europeniști, cei care își asumă o schimbare civilizațională prin adoptarea valorilor Uniunii Europene.

A doua tabără, cea a europeniștilor, e aproape fără echivoc produsul aderării noastre la UE – în sensul că aderarea a făcut posibilă dezvoltarea ei până la punctul în care să devină relevantă din punct de vedere social.

Iar asta a dus la apariția partidelor noi – USR, Demos, PLUS – care să reprezinte acest grup social, cu diferențele inerente din interiorul lui.

La noi, conflictul e azi între vechi și nou, nu între stânga și dreapta, sau între religioși și atei, sau între conservatori și progresiști.